

Оксана Цюняк

аспірант відділу виховних систем у педагогічній освіті
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
Національної академії педагогічних наук України

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті визначено актуальність означеної проблеми. Проаналізовано погляди науковців щодо сутності поняття “професійна культура”. Запропоновано авторське визначення поняття “професійна культура майбутніх магістрів початкової освіти”.

Ключові слова: культура, освіта, професійна культура, магістри початкової освіти.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА МАГИСТРОВ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ

В статье рассмотрены научное содержание и сущность профессиональной культуры будущих магистров начального образования, проведен анализ теоретического наследия ведущих отечественных и зарубежных педагогов, который показал сложность многомерность такого феномена как профессиональная культура.

Ключевые слова: культура, образование, профессиональная культура, магистры начального образования.

PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE MASTERS PRIMARI EDUCATIJN: THEORETICAL FOUNDATIONS

The article deals with scientific content and nature of the professional culture of the future masters of elementary education, the analysis of the theoretical heritage of leading local and foreign teachers who showed the complexity of the multidimensionality of the phenomenon as a professional culture.

Keywords: culture, education, professional culture, masters of elementary education.

Постановка проблеми. Модернізація освіти в Україні спрямована на формування в кожній особистості внутрішньої потреби до реалізації та генерування інноваційних ідей, на забезпечення умов для активного входження нашої країни в міжнародний освітній простір.

Підготовка нової генерації науково-педагогічних кадрів – національної еліти, здатної трансформувати нову освітньо-світоглядну парадигму національно-державного творення на основі гуманістичної психології про самореалізовану особистість як важливий компонент творення людини з новим типом мислення – одне із важливих завдань реформування вищої освіти в Україні.

Сучасна педагогічна освіта вимагає підготовки нового Педагога, а тому модель професійного становлення повинна змінюватися, враховуючи позитивне минуле, сучасні реалії і майбутній розвиток. У системі вищої освіти чільне місце має посісти формування професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти у вищих навчальних закладах.

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблем розвитку професійної культури майбутніх педагогів, становлення їх професійної компетентності засвідчує, що сьогодні досліджуються різні аспекти зазначеної проблеми:

- теорія культури та культурної діяльності (О.Арнольд, Е.Баллер, В.Давидович, М. Дьомін, Л. Коган, Е. Маркарян, В.Межуєв, О. Ханова та ін.);
- сутність та особливості педагогічної майстерності (І.Зязюн, В.Кан-Калик, Н.Кузьміна, В.Майборода, Т.Сущенко, Н.Тарасевич, І.Харламов та ін.);
- професійні мотиви особистості (В.Асєєв, С Вершловський, Є.Ільїн, В.Ковальов, А.Маслоу, Є.Павлютенков, А.Петровський, М.Ярошевський та ін.);
- сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І.Альохіна, Ф.Генов, Ф.Кузін, Н.Скрипаченко, Е.Уткін, Д.Френсіс);
- закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх менеджерів освіти (І.Зязюн, Г.Закорченная, Я.Коломинський,

Н.Кузьміна, А.Макаренко, В.Сухомлинський, Р.Хмельюк, О.Цокур, Н.Шапошнікова).

Основний зміст статті. XXI століття – це століття освіти й духовності, пріоритетності знань і швидких змін. Сьогодні важливою є проблема осмислення та пізнання світу, створення нової освітньої філософії, яка б формувала компетентну особистість, забезпечувала умови для її повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку, для примноження культури й духовності в усьому розмаїтті вітчизняних і зарубіжних надбань. Таким чином, завдання освіти – навчити студентів мистецтву життя, виховувати самостійну особистість, яка вміє приймати рішення й нести відповідальність, володіє логічним мисленням. Навчитись мистецтву жити – означає оволодіти вмінням і високою майстерністю у творчій побудові та становленні свого життя, що базується на глибокому його знанні, розвиненій самосвідомості, оволодінні технологією програмування, конструювання і здійснення життя як індивідуально-особистісного життєвого простору [3, С.22-25].

Нові тенденції в освіті, які виникли на зламі другого і третього тисячоліть, поява нових парадигм виховання, нової системи соціальних цінностей і цілей освіти, її діалог з культурою людини як її творця і суб'єкта, здібного до культурної самоосвіти, стимулювали особливий інтерес до дослідження феномену «професійна культура».

У контексті нашого дослідження розкриття сутності професійної культури потребує, насамперед, визначення й аналізу поняття – "культура".

На основі теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що феномен "культура" багатозначний. Не зважаючи на велику кількість визначень поняття "культура", можна виділити такі основні положення: *сутність культури* – гуманістична, людинотворча, яка полягає в конкретизації загальнолюдських цінностей; продуктом і одночасно *творцем культури* є людина; *головним джерелом культури* є діяльність людини; *культура* – специфічно людський спосіб буття, котрий визначає весь спектр практичної і духовної активності людини, її можливої взаємодії з навколишнім світом і

собою. *Людина культури* – це духовно багата особистість, яка володіє творчими здібностями, віддана своїй справі, захоплена нею; творча особистість, яка постійно розмірковує, мислить альтернативно, наділена розвинутим прагненням до створення нового. Правомірним є розуміння *культури* як особливого специфічного способу людської діяльності, єдності різноманіття історично вироблених форм діяльності, що відбиває ступінь "олюднення" природи і міру саморозвитку людини.

У структурі культури особистості особливе значення належить професійній. Нам імponує думка академіка І.Д. Бежа про те, що "умовою і засобом реалізації професій виступає людина – професіонал, в особистості якої, з одного боку, втілюється те спільне, що характерне для будь-якого працівника, який зайнятий даним видом праці, з іншого – індивідуальне, кожний аспект професійної діяльності [1, С.6-9].

Професійна культура розглядається як певний ступінь оволодіння професією, тобто способами і прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованості духовної культури особистості. Можна простежити такий ланцюжок: духовна – професійна – педагогічна культура.

Поняття професійної культури запропонував для наукового обігу і дав йому визначення Й. Ісаєв: "Професійна культура – спосіб творчої самореалізації особистості педагога в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей і технологій" [4, С. 34].

В. Гриньова розглядає професійну культуру як певний ступінь оволодіння професією, тобто певними способами та прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості [2, 300 с].

Професійна культура фахівця – це його здатність до розвитку і вдосконалення своїх творчих можливостей у розв'язанні нестандартних завдань, у здійсненні професійних обов'язків, підкреслює Л.Хомич [8, 200с].

Вартий уваги підхід, запропонований Л.Коваленко, згідно з яким професійна культура педагога постає як результат сформованості його

загальної та духовної культури, що виявляється у його професійно-педагогічній діяльності, а саме: під час оволодіння історичною та культурною спадщиною, без якої неможливим постає розвиток людини як особистості; культуротворчої діяльності педагога, спрямованої на формування та розвиток особистості студента; особистісно дієвого прояву педагогом власної культури у професійній діяльності, у взаємостосунках з іншими людьми, світом, аналіз і ставлення до самого себе [5,с.331-339].

Формування професійної культури посідає особливе місце у підготовці майбутніх магістрів початкової освіти. Лише у культурному середовищі можуть сформуватися фахівці, здатні вільно й широко мислити, орієнтуватися у світі духовних цінностей і навколишньому середовищі, самостійно вибирати зміст своєї життєдіяльності, стиль поведінки, характеризуватися незалежністю суджень у поєднанні з повагою до поглядів інших людей, створювати інтелектуальні цінності. Для того, щоб майбутній педагог став майстром своєї справи, він повинен мати високий рівень моральності та людяності, володіти професійною неповторністю й унікальністю, своїм стилем діяльності, концептуальністю професійного мислення.

Слід підкреслити, що у формуванні особистості майбутнього педагога є два головних аспекти – професійний і культурний. Сучасний вищий навчальний заклад покликаний давати не тільки знання, а й формувати особистість, виховувати такого педагога, який за словами Т.Шевченка був би апостолом правди і науки та уособленням совісті нації. Культурний педагог – це не взірць формально-етикетної шляхетності, а інтелігентна людина за своєю найвищою духовною сутністю, із творчим і гуманним способом світобаченням, світосприймання.

Відомо, що метою саме педагогічної освіти є прилучення особистості до культурних цінностей, розвиток її задатків і здібностей. Людство живе в епоху перманентної інформаційної революції, що породжує нові інформаційні технології. Це не можна не враховувати, реформуючи систему освіти, здійснюючи керування процесом освіти. Рівень культури людини визначається

не тільки тим, чим вона є сьогодні, але і тим, до чого вона прагне. Тому майбутній магістр початкової освіти має не тільки знати, але і творчо застосовувати досягнення сучасної культури у своїй діяльності.

Професійна культура невіддільна від культури зовнішнього вигляду, культури мови, естетичної культури. Без прагнення до постійного самовдосконалення, що у свою чергу визначається усвідомленням своїх недоліків і умінням їх виправити, здатністю педагога до самоконтролю і самоаналізу, побудовою проблеми дій по самовихованню, він не може характеризуватися як носій високої культури. Педагог має право учити доти, поки учиться сам – це заповідь повинна стати професійним кредо сучасного фахівця. Тому прагнення до постійного самовдосконалення є однією з основних якостей особистості педагога високої професійної культури.

Важливою вимогою до магістрів початкової освіти сьогодні є їх вільне володіння державною українською мовою. Свого часу видатний педагог К. Ушинський наголошував, що рідна мова є основою усілякого розвитку і скарбницею усіх знань. Знання з кожного предмета передаються і засвоюються у формі слова, тому лексичний склад мови педагога, знання ним граматики і володіння стилем мови має величезне значення для успішного навчання і виховання. Майбутній педагог, на думку К. Ушинського, має бути освіченим, знати свою справу, бути завжди зацікавленим в удосконаленні своїх знань і педагогічної майстерності; повинен володіти педагогічним тактом, чітко уявляти мету своєї діяльності. І головне, педагог – за глибоким переконанням К. Ушинського, повинен любити свою професію, з почуттям відповідальності ставитися до високого покликання педагога [7, 338с].

Висновок. Отже вважаємо, що наявність змісту культури особистості фахівця відкриває наступні можливості [6,С.48-56]:

- оцінити ступінь власної відповідності вимогам професії;
- цілеспрямовано себе удосконалювати;
- усвідомити рівень особистої відповідальності за обрану справу;
- відчувати свою значущість як в професії, так і в культурі.

Узагальнюючи погляди багатьох вчених, пропонуємо авторське комплексне визначення цього поняття: *професійна культура майбутніх магістрів початкової освіти* – це сукупність загальнокультурних цінностей, психолого-педагогічних і науково-предметних знань, умінь, навичок, які виявляються в їх духовності, інтелігентності, гуманізмі й реалізуються у творчій професійній діяльності. Стає зрозумілим, що майбутній магістр початкової освіти повинен бути толерантною особистістю, яка є носієм класичної, традиційної, вітчизняної, національної і нової культури, вміти орієнтуватися у потоці різноманітної інформації, виокремлюючи високоморальні і культурні цінності, розвиваючи активність, творчість, креативність.

Література

1. Бех І. Становлення професіоналізму в сучасних соціальних умовах // Педагогіка толерантності. /І.Д. Бех. – 2001. – №3-4. – С. 6-9.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект): монографія / В. М. Гриньова. – Х.: Основа, 1998. – 300 с.
3. Єрмаков І.Г. Компетентнісний потенціал педагогіки життєтворчості / І.Г.Єрмаков. – Директор школи, ліцею, гімназії. Спецвипуск. – 2009.–№6. – С.22-25.
4. Исаев И. Ф. Теория и практика формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы : [учеб. пособ.] / И. Ф. Исаев; [Московск. пед. гос ун-т ; Белгородск. гос. пед. ин-т]. – М.; Белгород: [б.и.], 1993. – 219 с. 34.
5. Коваленко Л.А. Психологічний зміст професійної культури педагога/ Л.А.Коваленко // Проблеми сучасної психології. – 2009. – №6. – С.331-339.
6. Масюкова Н.А. Культура личности субъекта научно-исследовательской деятельности. /Н.А.Масюкова //Педагогика. – №1. – 2008. – С.48-56.

7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. / Ушинський К.Д.; пер. з рос. / ред. кол.: В.М. Столетов (голова) та інші. – К.: Рад. Школа, 1983. -Т.2 – 359 с.
8. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. — К.: Магістр-S, 1991. – 200с.